

מראי מקומות - מנחות מ'

להלכה, אם להטיל ציצית בסדין או לא, דרש"י ס"ל דקיי"ל כבית הלל בזה, והביא מש"כ תוס' בשם רש"י בתשו' דמה דמבואר בסוגיין דגזרו לפי שאין בקיאין, היינו רק היכא שיש תכלת, אבל במינו חייב לבית הלל. אולם הביא תוס' דר"ת חולק על רש"י בזה, וס"ל דבית הלל מחייב לגמרי, וב"ש פוטר לגמרי, אפי' במקום שאין עושין תכלת. ופסק ר"ת כבית שמאי בזה, כדמוכח בסיפא דהך ברייתא, ולכן כ' לדינא דאין לעשות שום ציצית בבגד פשתן, אפי' אם אין כאן תכלת. וכ' השו"ע (שם) דיי"א שאין לעשות טלית של פשתן, ואע"פ שאין הלכה כן, ירא שמים יצא את כלם ועושה טלית של צמר וכו'. וכ' הרמ"א דאם אין לו אלא בגד פשתן, מוטב שיעשה טלית של פשתן וציצית של פשתן משיתבטל מצות ציצית. וכ' המגן אברהם (ז') דסברת המתירים הוא משום דעכשיו אין תכלת, ואע"פ דאמרי' בעלמא דדבר שבמנין אי אפשר להתירו אפי' אם בטל הטעם, דכיון דהכא טעם האיסור ידוע, א"כ אם נתבטל הטעם נתבטל האיסור ממילא.

(ג) **לפי שאין בקיאין** - הביא רש"י מה שהק' הגמ' ביבמות, דלכא' הוי עוקר דבר מן התורה. והק' הטהרת הקודש, מהכ"ת דפותרם מעשיית ציצית, דלמא היו מתמיהין על שלא עשו תקנה לבגדיהם, כגון לעשות איזה קרן עגול, וכדו', ומהכ"ת דהתירן שלא לעשות ציצית על הבגד של ד' כנפות, ע"ש מה שתי' [ותי' צ"ע]. ותי' הגמ' דהוי שב ואל תעשה, וא"כ בזה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. והק' תוס' ביבמות (צ: ד"ה כולהו), הא אי"ז שב ואל תעשה, שהרי עובר האיסור ע"י מה שלובש הבגד, ותי' דאינו עובר בשעת העיטוף, דרק לאחר שמתעטף חייב להטיל ציצית (כמו שהבאנו לעיל מהמרדכי), וא"כ שפיר הוי שב ואל תעשה.

(ד) **גזירה משום קלא אילן** - הק' בחי' הרשב"א, הא אי' בכרייתא דטעם האיסור הוא משום שאין בקיאין, וא"כ מה שייך לומר דהטעם הוא משום קלא אילן. ותי' דהשתא מפרשינן

(א) **אראב"צ, והלא כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין** - ע' ברש"י שהביא ב' פירושים. (א) דבא לפלוג על בית הלל, ולומר דמבואר מבני ירושלים דאסור ליתן תכלת על בגדי פשתן, ולכן היו מתמיהין על כל המטיל תכלת. (ב) דבא ראב"צ לפלוג על ב"ש, דב"ש ס"ל דאסור ליתן סדין בציצית, ומבני ירושלים מבואר דלא הי' אסור, שהרי הרק היו מתמיהין, אבל לא היו אוסרין. והק' בחי' הרשב"א על פי' ראשון של רש"י, האם שום תנא יכול לחלוק על ב"ה. ועוד, א"כ מאי קאמר רבי א"כ למה אסרוה, מהו השאלה למה אסרוה, הרי אסרוה משום דזהו הדין, דקיי"ל דלא כבית הלל. ואם רבי בא לחלוק על ראב"צ ולומר דבאמת הלכה כב"ה אלא דאסרוה משום שאין בקיאין, א"כ לא הי' לרבי לומר לשון א"כ, דהיינו א"כ דהלכה כב"ה, כמש"כ רש"י, אלא עדיף הול"ל דמה שאסרוה הוא משום שאין בקיאין, ולא לומר "א"כ". גם תמה על לשון שני של רש"י, א', למה שו"ט בשי' ב"ש. ועוד, מה אכפ"ל לב"ש מה מתמיהין אנשי ירושלים, הרי הם אזלי לפי ב"ה, ואדרבה, יותר יש לתמוה עליהן, אם ס"ל כב"ה, אם כן מהו מקום לתמיה בכלל. ועוד, איך מיישב רבי מה שהי' ק' לראב"צ, דלמה היו מתמיהים ולא אוסריים, ואמר רבי משום שאין בקיאין, הרי סכ"ס ב"ש אוסריים משום זה, וא"כ למה היו רק מתמיהים. וכ' ליישב פי' ראשון של רש"י, דאין כוונתו לומר דראב"צ בא לחלוק על ב"ה, אלא לחלוק על הברייתא דאמר דב"ה מחייבין, וקאמר דא"א לומר כן, דא"כ למה היו מתמיהין בירושלים, אע"כ דלא היו ב"ה מחייבין סדין בציצית. וע"ז אמר רבי, א"כ, כלומר, אם כדבריך דבירושלים מתמיהין על המטיל תכלת לסדינו, א"כ יש לנו לתת טעם למה אסרוה, ולא לומר כמו שאתה אומר, שבשביל שמתמיהין, דע"כ ב"ה אינן מחייבין. אלא דלעולם ב"ה מחייבין, אלא מה שאסרוה הי' לפי שאין בקיאין.

(ב) **למה אסרוה, לפי שאין בקיאין** - ע' בבית יוסף (או"ח ט', ו') שהביא שנח' הראשונים

(ט) **היא של בגד וכנפי של עור, חייבת- כ' החזון איש** (או"ח ג', ל"ג) דהיינו אפי' אין שיעור בגד בלי העור, דהעור נטפל לבגד, וחשיב כבגד, והביא רא' לזה מהא דר' אחאי אזיל בתר כנף, אף שאין בכנף שיעור בגד, אלא דחשיב כנף עיקר, ומחשיב את העור המשמש את הכנף כבגד, וה"נ לרבא דאזיל בתר בגד.

(י) **חסידיה הראשונים... היו מטילין לה תכלת- פרש"י**, דלא היו מחוייבין בציצית משום דאין חיוב ציצית עד שתהא בו כדי שיתכסה בה קטן ראשו ורובו. והעיר הרש"ש, דהא רש"י כ' בהמשך דמה שלא הי' לצורך הי' משום שהיו שם רק ב' קרנות, והניח בקו' (ולפי גירסת השטמ"ק ל"ק, כמובן).

(יא) **אימא כיון דפצעו בה ג' היו מטילין לה תכלת- הק' החזון איש** (או"ח ג', כ"ג, ד"ה במ"ב שם), איך הוכשרו הציצית בכה"ג, הא אין כאן קשר אגודל משפת הבגד. וכ' להוכיח מכאן דאם בשעת העלתן לא הי' שיעור קשר אגודל, והוסיף לארוג והשלימו לקשר אגודל, לא מיפסל בכה"ג משום תעשה ולא מן העשוי, דעיקר מצוה איכא, רק חסר תיקון.

דמה דאמר לפי שאין בקיאיין, היינו שאין בקיאיין להכיר בין תכלת לקלא אילן, ויתירו הכל.

(ה) **כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם, וכו'- העיר תוס' בכתובות (מ. ד"ה כגון), א"כ מה שייך לומר דפשתן חייב בציצית בכלל, הרי אפשר לקיים שניהם, וללבוש בגד של צמר, וכ' תוס' דמה שאפשר שלא ללבוש בגד של פשתן, אי"ז נחשב אפשר לקיים שניהם. והכסף משנה (ציצית ג', סוף ה'- ו') כ' דהקו' מעיקרא ליתא, דכיון דדרשי' סמוכין למשרי כלאים בציצית, א"כ אי אמרת דאין מטילין חוטי תכלת בטלית של פשתן, א"כ כלאים דשרא רחמנא בציצית היכי משכחת לה.**

(ו) **הכא דעשה בעלמא לא כש"כ- הק' החזון איש** (או"ח ג', כ"ז), "צ"ע, דהכא אין הנדון בקום עשה, דאדרבה, אנו מבטלין עשה, אלא אנו שוקדין שלא להכשל בכלאים, ואולי צ"ל דלא תעשה בעלמא".

(ז) **משום כסות לילה- ע' בתוס' שהביא מר"ת דדוקא כסות לילה פטורין, ואפי' אם לובשן ביום, אבל כסות יום חייבין, אפי' אם לובשן בלילה. וע"ש שביאר עפ"ז למה נקרא זמן גרמא, אע"פ דבאמת אין הזמן גורם המצוה. וכ' הרא"ש (סוף סי' א') דלפי זה אם מתעטף בכסות יום בלילה, יש לברך עליו. והביא שהריצב"א הי' מברך בליל יום הכפורים כשהי' מתעטף בטליתו. וע' בטהרת הקודש דכ' לדקדק מדברי רש"י בסוגיין דמשמע דחולק על ר"ת, וס"ל כהרמב"ם, דאין הנדון בכסות המיוחד ליום או ללילה, אלא לזמן עצמו, דכסות יום פטור בלילה, וכסות לילה חייב ביום. אולם הק' דרש"י בשבת סותר עצמו כאן, וכ' שם כשי' ר"ת, דהכל תלוי בכסות, והניח בקו'.**

(ח) **היא של בגד וכנפי של עור, חייבת, וכו'- כ' הבית יוסף** (או"ח י', ד') בשם המהרי"ק, דטעם הלכה זו הוא משום דכתי' אשר תכסה בה, ואין אדם מתכסה אלא בעיקר הבגד, ומשום הכי אזלי' בתרי' בין לפטור בין לחיוב.